

HOLOKAUST PROJEKT – pripremile Mirjana Kamber, prof. povijesti i filozofije i Nikolina Dolfić, dipl. knjiž., prof. soc.

RAZREDNI ODJELI: 1.-4. razreda SŠ

MEĐUPREDMETNA KORELACIJA: Povijest, hrvatski jezik, etika, politika i gospodarstvo, KIMOO

MEĐUPREDMETNA TEMA: Građanski odgoj i obrazovanje

ISHODI:

SŠ HJ C 4.1. Učenik kritički procjenjuje utjecaj medijskih tekstova na doživljaj stvarnosti i oblikovanje identiteta primatelja

SŠ POV A 4.1. Učenik prosuđuje odnose različitih društvenih skupina te dinamiku društvenih promjena u Hrvatskoj, Europi i svijetu u prvoj polovici 20. Stoljeća

SŠ ETK B 2.1. Poštuje ljudska prava i zauzima se za etičke vrijednosti

SŠ PG C. 1 Učenik procjenjuje i promiče zaštitu i razvoj ljudskih prava te sudjelovanje građana u razvoju demokratskih odnosa

OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNIH TEMA:

GOO A 4.1/5.1. Aktivno sudjeluje u zaštiti i promicanju ljudskih prava

GOO A 4.5/5.5 Promiče prava nacionalnih manjina

RAZRADA ISHODA:

- prosuđuje uzroke, obilježja i posljedice antisemitizma u Hrvatskoj, Europi i svijetu te holokaust, progone i stradanja ljudi u totalitarnim režimima na rasnoj, ideološkoj i vjerskoj osnovi
- prihvaća, organizira i primjenjuje etičke vrijednosti kao kriterij u promišljanju o pravima i slobodama drugih te u djelovanju prema drugima
- istražuje ljudska prava, definira pojam prava na ljudsko dostojanstvo i objašnjava da ono pripada svima bez obzira na različitosti
- promišlja i razvija vlastiti stavao Ustašama i ustaškom režimu te tom razdoblju hrvatske povijesti, kojim se često manipulira u javnom prostoru i u medijima te su vrlo često podvrgnuti interpretacijama pa čak i negiranju.

AKTIVNOSTI UČENIKA:

- gleda animirane filmove i kratke filmove te iznosi dojmove
- povezuje filmove s temom nastavnog sata
- izražava vlastite stavove i osjećaje
- radi na izvorima i materijalima

UVOD ZA SVA ZA ČETIRI NASTAVNA SATA:

MOTIVACIJA

Nastavnik/ica postavlja učenicima pitanja na koja oni odgovaraju:

1. Što znači latinska izreka Historia magistra vitae est? Slažete li se s tom izrekom i zašto?
2. Koji su totalitarni režimi obilježili 20. stoljeće?
3. Što znate o tim režimima?
4. Kako su se ponašali građani u tim totalitarnim režimima? Jesu li bili pretjerano pasivni i jesu li šutke promatrali ono što se događa njihovim sugrađanima?

GLEĐANJE ANIMIRANOG FILMA „Prvo su došli“ (1:10) <https://vimeo.com/360245694>

IZNOŠENJE DOJMOVA UČENIKA

(nastavnik/ica učenicima podijeli tekst pjesme „Prvo su došli“ autora Martina Niemöller-a)

Nastavnik/ica postavlja pitanja na koja učenici odgovaraju:

1. Je li vam se film svidio, zašto?
2. Koja je tema filma? (Diskriminacija, totalitarni režimi, pasivnost ljudi koji se ne odluče suprotstaviti vlastima koje ograničavaju ljudsku slobodu)
3. Nabrojite skupine ljudi koje se spominju u filmu. (Židovi, komunisti, katolici, sindikalisti)
4. Na temelju kojih motiva se te osobe prepoznaju u filmu? (Židovi Davidova zvijezda, komunisti crvena odjeća, katolik je svećenik u halji, a sindikalisti nose transparente)
5. Kako su prikazani policajci i zašto? (uvijek u istoj odori jer uvijek postoje slijepi izvršitelji koji će se pokoravati naputcima vlasti.

Nastavnik/ica podijeli učenicima fotografiju na kojoj su različite oznake koje su za vrijeme holokausta nosile skupine ljudi koje su nacisti smatrali nepoželjnim. Učenici na temelju fotografije trebaju uočiti koje su to sve bile skupine ljudi (Židovi, Romi, homoseksualci, hendikepirani, politički zatvorenici...)

6. Jeste li primijetili koja se knjiga nalazi na polici kad na kraju filma odvede i naratora? Što znate o toj knjizi? (Knjiga je Mein Kampf koju je napisao Adolf Hitler u kojoj je iznio svoju ideologiju i buduće planove za Njemačku.

4. razredi GLAVNI DIO SATA – Akcija Diane Budisavljević

slajd 2 i 3

Prvi prijedlog za motivaciju učenika može biti razgovor o pojmu građanska ili humanitarna akcija. Učitelj/ica postavlja pitanje učenicima kako bi objasnili taj pojam, što on za njih predstavlja, znaju li neki suvremeni primjer ili primjer iz prošlosti, zašto su one važne, kada se one obično organiziraju i sl. Cilj takve motivacije je unaprijed objasniti pojam građanske humanitarne akcije, kako bi učenici lakše razumjeli kako je funkcionirala Akcija Diane Budisavljević i njezin značaj.

Slajd 4 i 5

Drugi prijedlog motivacije može biti razgovor o Pravednicima među narodima. Učitelj/ica pokazuje učenicima sliku medalje i certifikata koji se dodjeljuju Pravednicima među narodima. Ta tema može biti poticaj za kasniju raspravu o tome kako je tretirana Diana Budisavljević i njezina Akcija nakon završetka rata pa sve do danas.

1. Tko su Pravednici među narodima
2. Tko dobiva tu titulu, zašto?
- 3. Koji je bio motiv utemeljenja takve organizacije?**
4. . Tko ju dodjeljuje?

Stavovi prema Židovima tijekom Holokausta uglavnom su se kretali od ravnodušnosti do neprijateljstva. Ljudi su uglavnom gledali kako su njihovi bivši susjedi uhićivani i ubijani; neki su surađivali s počiniteljima, a mnogi su imali koristi od izvlaštenja imovine Židova.

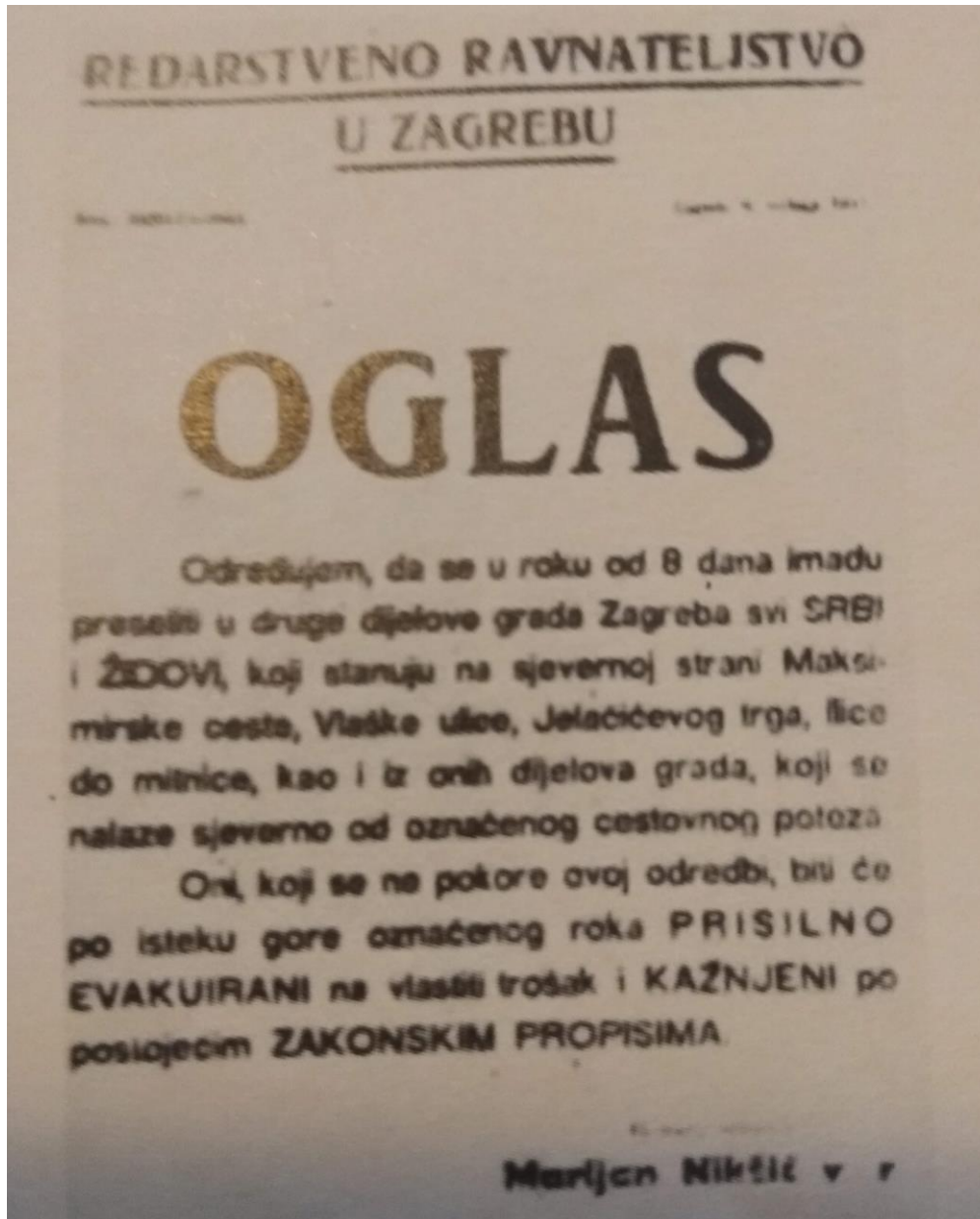
U svijetu totalnog moralnog kolapsa postojala je mala manjina koja je skupila izvanrednu hrabrost podržavajući **ljudske vrijednosti**. To su bili pravednici među narodima. Oni su djelovali u potpunoj suprotnosti s glavnim tokom ravnodušnosti i neprijateljstva koji su prevladavali tijekom Holokausta. Suprotno općenitom trendu, ovi su spasitelji u Židovima vidjeli ljude i prihvatili su (ulovili su se u koštac sa) svojom obvezom humanog djelovanja. Neki su u početku promatrali što se zbiva oko njih, ali su došli do točke kada više nisu željeli promatrati nepravdu oko sebe i zauzeli se za ljude čija su prava bila kršena, riskirajući mnogo (svoj život, ali i živote svojih bližnjih).

PRAVEDNIK MEĐU NARODIMA je odlikovanje koje dodjeljuje država Izrael kako bi odlikovala pripadnike drugih naroda koji su spašavali Židove od istrebljenja tijekom Holokausta riskirajući pri tome vlastite živote. Ovo odlikovanje je najviše izraelsko državno priznanje za nežidove, njime je odlikovano više od 23 tisuće osoba diljem svijeta. Ovim odlikovanjem je odlikovano 120 osobe iz Hrvatske.

Na medalji koju dodjeljuje izraelska vlada i Memorijalni muzej Yad Vashem iz Jeruzalema napisano je: "Onaj tko spasi jednog čovjeka, spasio je čitav svijet".

slajd 6 7 8

(Hrvatski narod, Zagreb, br. 87., 10. svibnja 1941.)

Rasni zakoni u NDH:

Zakonska odredba o zaštiti arijske krvi i časti Hrvatskog naroda

Točka 1.

Brak Židova i inih osoba, koje nisu arijskog podrijetla s osobama arijskog podrijetla, je zabranjen. Isto tako je zabranjen brak osobe, koja pored arijskih predaka ima jednog predka drugog koljena po rasi Židova ili drugog europskog nearijca s osobom, koja je po rasi jednakog podrijetla.

Točka 4.

(...) Nearijcima i državnim pripadnicima je zabranjeno izvješanje hrvatske državne i narodne zastave i isticanje hrvatskih narodnih boja i emblema.

(Narodne novine, br. 16., 30. travnja 1941.)

(...) određujem, da se u roku od osam dana imadu preseliti u druge dijelove grada Zagreba svi Srbi i Židovi, koji stanuju na sjevernoj strani Maksimirske ceste, Vlaške ulice, Jelačićevog trga, Ilice do mitnice, kao i iz onih dijelova, koji se nalaze sjeverno od označenog cestovnog poteza.

Oni koji se ne pokore ovoj odredbi, bit će po isteku gore označenog roka prisilno evakuirani na vlastiti trošak i kažnjeni po postojećim zakonskim propisima. (...) Srbi i Židovi, nastanjeni u gradu Zagrebu, smiju se kretati na području Zagreba samo od 6 sati prije podne do 9 sati na večer. Od 9 sati na večer do 6 sati u jutro, ne smiju izlaziti na ulicu, već se imadu zadržavati u svojim stanovima.

(Hrvatski narod, Zagreb, br. 87., 10. svibnja 1941.)

(...) Židovski znakovi već su gotovi. Na žutoj tkanini otisnuta je šesterokraka zvijezda i veliko slovo «Ž». Taj znak nosit će svaki Židov prikopčan na lijevoj strani prsiju i otraga na lijevoj lopatici, tako će se odmah moći prepoznati Židova. U smislu spomenute obavijesti, svaki Židov i Židovka koji ne će nositi ovakav znak, bit će najstrože kažnjeni. (...)

(Hrvatski narod, Zagreb, br. 99., 22. svibnja 1941.)

§ 1.

Tko prikriva imetak Židova ili obilježje židovskog poduzeća, kaznit će se zatvorom od 1-5 godina i oduzimanjem imovine. Istom kaznom kaznit će se, tko za Židova sklopi pravni posao i pri tome zavede u bludnju drugu ugovarajuću stranu time, što zataji da pravni posao sklapa za Židova.

(Narodne novine , br. 44., 5. lipnja 1941.)

Broj Židova na području današnje Hrvatske

1940. godine oko 22.500

1945. godine oko 5.500

1. Što je rasizam?

2. Koji je cilj rasnih zakona?

Slajd 10 11

Akcija Diane Budisavljević bila je građanska akcija, koju je osnovala i vodila Diana Budisavljević, zajedno s brojnim suradnicima. Akcija je bila usmjerena na pomoć srpskim ženama i djeci, koja su se nalazila u logorima širom NDH, kao i na spašavanje djece iz tih logora. Prije Dianine akcije nije postojala nikakva slična akcija koja je pomagala Srbima. Mnogi istaknuti građani pravoslavne vjeroispovijesti strahovali su od ustaške vlasti. No, Diana ih je uspjela okupiti oko sebe i motivirati da pomognu ljudima koji su bili zatočeni.

Već tijekom svibnja i lipnja 1941. Srbima je nizom administrativnih mjera u NDH zabranjena upotreba ćirilice, organizacija srpsko-konfesionalnih škola i zabavišta, slobodno kretanje te život u boljim gradskim četvrtima. Učestali su slučajevi oduzimanja imovine, otkaza iz državne službe te deportacija. No, ugledni građani Zagreba srpske narodnosti čiji je rad bio neophodno potreban uz veće su ili manje neugodnosti, poput registracije i nošenja "srpske iskaznice", mogli nastaviti živjeti i raditi, dok je ruralno stanovništvo mnogo češće bilo izloženo nasilju.

Dnevnik Diane Budisavljević zapravo je prikaz rada "Akcije Diane Budisavljević". Diana Budisavljević, rođena Obexer, porijeklom je Austrijanka, ali je svoj život vezala uz dr. Julija Budisavljevića, profesora kirurgije na zagrebačkom Medicinskom fakultetu. Rođena 1891. u Innsbrucku (Austrija) od 1919. godine živi u Zagrebu. U vrtlogu rata nesebično je svoje vrijeme i svoj život posvetila spašavanju i zbrinjavanju prvenstveno djece, ali i njihovih majki.

Kako je sama napisala u listopadu 1941. godine "saznala je za stradanje židovskih i pravoslavnih žena u logorima. Za razliku od židovskih žena pravoslavnim nitko ne pomaže". Ta je spoznaja u korijenu "Akcije Diane Budisavljević". Čitajući ovaj Dnevnik, a i svu popratnu dokumentaciju, dobiva se dojam da je ona bila trajno nošena željom i voljom da pomogne i majkama i djeci koja su bila dopremljena u logore.

Julije Budisavljević, zato što je bio priznati liječnik, bio izuzet od protusrpskih mjera, što mu je omogućilo relativno normalan život tijekom rata, a njegovoj ženi da pokrene i vodi akciju spašavanja.

- srpska iskaznica Julija Budisavljevića i nalog za izuzeće Julija Budisavljevića od antisrpskih mjera

Prvi sabirni i radni logori u koje su zatvarani Srbi, Židovi, Romi i politički protivnici režima, uključujući i brojne Hrvate, osnovani su već sredinom travnja 1941. (Danica pokraj Koprivnice), a do kraja iste godine stvorena je i zakonska osnova za upućivanje nepoćudnih na prisilni boravak i rad u logore, među kojima je najveći i najzloglasniji bio kompleks Jasenovac otvoren u kolovozu 1941. Jedinstven slučaj logora pod njemačkom upravom bio je logor za prihvat žena i djece Loborgrad. Osnovan je 6. listopada 1941. kada je u njega dovedeno 1370 žena i djece iz logora Kruščica pokraj Travnika.

Kada je riječ o djeci u logorima Nezavisne Države Hrvatske, najveća humanitarna tragedija do danas snažno zabilježena u kolektivnoj memoriji započela je u vrijeme njemačko-ustaške ofenzive i čišćenja terena u zapadnim dijelovima današnje Bosne i Hercegovine, u proljeće i ljeto 1942. godine. Sile Osovine područje nisu čistile samo od partizanske vojske, već i od civilnog stanovništva koje su sprovodile u privremene ili stalne logore i sabirališta nepripremljene za toliki broj ljudi. Također, veliki broj muškaraca i žena odveden je u Njemačku i neke druge zemlje Trećeg Reicha na prisilni rad. Između 68.000 i 100.000 civila zahvaćeno je ovom akcijom, koja je po svom glavnom dijelu koji je započeo 10. lipnja ostala poznata kao Kozaračka ofenziva, odnosno Bitka na Kozari. Među civilima, uglavnom starcima i ženama, bilo je i oko 23.000 djece. Razdvajanje obitelji, ubijanje, upućivanje na prisilni rad u inozemstvo, palež imovine, glad i zarazne bolesti poharale su izbjeglo stanovništvo, ostavljajući djecu bez roditelja i skrbi. Prema području iz kojega su većim dijelom dolazili, ovi su mališani ostali kolektivno zapamćeni kao kozaračka djeca, iako ih je bilo i s područja Korduna, Banije (Kostajnica, Glina, Petrinja, Sunja), Đakovštine, Požege, Slavonije, Moslavine i dijelova Bosne i Hercegovine. Otprilike polovica ove djece umrijet će u pretrpanim logorima i prihvatilištima NDH, uglavnom od gladi, bolesti i općenitog zanemarivanja, a u logorima jasenovačkog kompleksa i kao žrtve ubojstva.

Ustaški režim nije bio dobro prihvaćen kod stanovništva Hrvatske. Fašistički ustaški pokret, usprkos oduševljenom dočeku njemačkih vojnika u Zagrebu, proizašlom iz frustracije hegemonijom srpske politike u Kraljevini Jugoslaviji te nesposobnosti sagledavanja dalekosežnih posljedica fašizma koji je u Europi 1930-ih bio itekako pomodan, nikada nije uživao široku potporu u hrvatskoj javnosti te bez ekstremnih ratnih okolnosti ne bi mogao očekivati zaposjedanje vlasti. Tihom negodovanju javnosti uz politiku terora svakako je doprinijelo i prepuštanje važnih dijelova Dalmacije Italiji. Kao odgovor na ustaško nasilje, ne samo prema Srbima i Židovima, već i prema hrvatskom stanovništvu, javlja se antifašistički, partizanski oružani otpor u ljeto 1941.

Nakon pročitano i pogledano, nastavnik/ica učenicima ostavlja mogućnost komentiranja i postavljanja pitanja.

ZAVRŠNI DIO SATA

Učenici će u već kreirani padlet napisati svoje misli i poruke na temu koja je obrađena na satu. **(obvezni dio, motivirati učenike)**

Svoje misli i poruke o važnosti Diane Budisavljević i važnosti njezine Akcije za pravoslavne žene i djecu kojima je pomagala zapiši u Padletu na sljedećoj poveznici

Ne zaboravite se potpisati pored svoje poruke i navesti razred. Poruka/misao mora sadržavati i podatke o osobi, događajima, mora biti vidljivo o kome i čemu pišete (i nekome tko nije čitao što i vi)

Npr. Diana Budisavljević je svojom Akcijom spasila tisuće djece iz logora. Vidjevši da nema nikog tko im pomaže, sama se upustila u organiziranje humanitarne akcije riskirajući pritom mnogo. Njeni postupci su definitivno poticaj na humano djelovanje i u najtežim uvjetima.

Hvala Diana na poticaju na humano djelovanje i u najtežim uvjetima. Ni težak posao, ni neugodne situacije, ni rizik vlastitog života, obitelji i prijatelja nisu te ponukali da odustaneš i ispuniš svoju dužnost ČOVJEKA

POVEZNICA ZA FILM: <https://hbogo.hr/filmovi/dnevnik-diane-budisavljevic>

IZVORI:

Filmska naSTAVa <https://filmskanastava.hfs.hr/portfolio/prvo-su-dosli-dusa-na-prodaju/> (pristupljeno 24.1.2021.)

Kratki animirani film "Prvo su došli" <https://vimeo.com/360245694> (pristupljeno 24.1.2021.)

Radni materijali za nastavnike <http://www.dnevnikdianebudisavljevic.com/> (pristupljeno 24.1.2021.)

<https://www.yadvashem.org/righteous/about-the-righteous.html> (pristupljeno 24.1.2021.)

<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Medunarodna/Holokaust/Azuriranje-IHRA/IHRA-jedinice/6Zidovi//Priprema%20za%20izvodenje%20nastavne%20jedinice-Zidovi%20u%20antifasistickoj%20borbi%20-%20Zagreb%202007.pdf> (pristupljeno 24.1.2021.)

Nezavisna Država Hrvatska. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 24. 1. 2021. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=43670>>.

JUSP Spomen područje Jasenovac, <http://www.jusp-jasenovac.hr/Default.aspx?sid=5321> (pristupljeno 24.1.2021.)

Zakon o humanitarnoj pomoći, <https://www.zakon.hr/z/418/Zakon-o-humanitarnoj-pomo%C4%87i> (pristupljeno 24.1.2021.)